

Raba dvojine glede na stavčno funkcijo samostalnika in ohranjenost dvojnjskih oblik v šestih slovenskih narečjih

MATIC PAVLIČ, ARTUR STEPANOV in PENKA STATEVA

*Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Kardeljeva ploščad 16,
SI 1000 Ljubljana, matic.pavlic@pef.uni-lj.si*

*Center za kognitivne znanosti jezika, Univerza v Novi Gorici,
Vipavska cesta 13, SI 5000 Nova Gorica,
arthur.stepanov@ung.si, penka.stateva@ung.si*

DOI: <https://doi.org/10.18690/scn.16.1.17-34.2023>

————— 1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article —————

Izvedli smo psiholingvistični eksperiment izražanja, in sicer opis slike dogodka s prehodnim stavkom na osnovi treh ključnih besed. Na ta način smo v šestih slovenskih narečjih raziskali rabo dvojnjskih oblik samostalnika in glagola. Rezultate smo primerjali s tipologijo narečij glede izgube dvojine v slovenščini, ki jo predstavljajo geolingvistične karte v Jakop (2008) na osnovi podatkov iz *Slovenskega lingvističnega atlasa*. Ugotovili smo, da raba dvojine ni povezana z ohranjenostjo dvojnjskih samostalniških oblik v jezikovnih sistemih slovenskih narečij, ampak le s stavčno funkcijo samostalnika. S slednjim smo prvič eksperimentalno potrdili domnevni vpliv (Tesnière 1925) glagolskega ujemanja na izražanje dvojine v slovenščini.

We conducted a psycholinguistic experiment on language production, namely a picture description task based on three keywords. We investigated the use of dual morphology on nouns and verbs in six Slovene dialects. As for the loss of the dual in these dialects, we compared our results with the typology of Slovene dialects presented in Jakop (2008), based on data from the Slovenian Linguistic Atlas. We could not relate the use of dual morphology to the number of preserved dual forms in a dialect, but only to the sentential function of the noun. The latter experimentally confirmed for the first time the previously suspected (Tesnière 1925) effect of verb agreement on the use of the dual in Slovenian.

Ključne besede: dvojina, samostalnik, glagol, ujemanje, slovenščina, psiholingvistika

Key words: dual, noun, verb, agreement, Slovenian, psycholinguistics

1 Uvod¹

Indoevropski prajezik je imel tri slovnična števila, vendar se je dvojina do danes polno ohranila le v treh njegovih potomcih: v gornji in dolnji lužiški srbščini ter v slovenščini. Že Tesnière (1925) je na osnovi diahronih podatkov izdelal posplošitev vrstnega reda poenotenja dvojinjskih oblik z množinskimi glede na:

- **sklon**: mestnik, rodilnik, dajalnik, orodnik, imenovalnik/tožilnik;
- **spol**: ženski, srednji, moški;
- **besedno vrsto**: pridevnik, kazalni zaimsek, samostalnik, števnik, osebni zaimsek.

Obstaja več razlag za izginjanje oziroma za ohranjanje dvojinjskih oblik. Dvojina je v primerjavi z množino zaznamovana,² in sicer glede na več kriterijev: dvojino otroci usvojijo kasneje kot množino (Ravid in Hayek 2003), dvojina je medjezikovno gledano manj razširjena kot množina (Corbett 2000) in njena raba se v diahronem razvoju običajno zmanjšuje (Corbett 2000). Dodamo pa lahko tudi oblikoskladenjski kriterij zaznamovanosti, kot ga med prvimi omenja Greenbergova univerzalija 35 (1963: 94): »Ni jezika, ki ne bi imel množine izražene z neničtim morfemom, medtem ko obstajajo jeziki, ki ednino izražajo z ničtim morfemom. Dvojina in trojina skoraj nikoli nista izraženi z ničtim morfemom.«

Zaznamovanost lahko sproži spremembe, ki imajo za posledico reinterpretacijo oziroma poenotenje zaznamovanega slovničnega števila z nezaznamovanim (glej na primer *hipotezo o krnjenju zaradi zaznamovanosti*, Nevins 2011; *hipotezo o ekonomičnosti oblikoskladenjskih oznak*, Slobodchikoff 2019; ali diahroni model izginjanja dvojinjskih oblik v okviru minimalistične skladnje, Stepanov in Stateva 2018). Poleg tega iz raziskovanja usvajanja jezika v neoptimalnih pogojih (tj. prek kvantitativno in/ali kvalitativno omejenega stika s prvim/maternim jezikom) vemo, da so slovnično število in ujemanje procesi na splošno še posebej dovzetni za spremembe (Polinsky 2018), na primer za poenostavljanje paradigme (Berdicevskis in Semenuks 2022). Dejavniki pri postopnem opuščanju dvojinjskih oblik pa bi bilo lahko tudi medsebojno vplivanje oziroma izgubljanje drugih slovničnih kategorij, na primer poenotenje določenih sklonjskih oblik znotraj posamičnega slovničnega števila, zaradi česar bi govorci intuitivno ohranili le tisto slovnično število, ki razlikuje med več sklonskimi oblikami (Ivanov 1983).

Čeprav so v preteklosti jezikoslovci napovedovali izginotje dvojine iz vseh indoevropskih jezikov (Priestly 1993: 448), Jakop (2008: 145) za slovenščino ugotavlja, »da se zemljepisni obseg rabe dvojinjskih oblik v slovenskih narečjih ni bistveno zmanjšal in da je dvojina produktivna in živa kategorija«.

¹ Raziskavo smo izvedli v okviru projekta *Jezikovni prenos pragmatičnih prvin: Govorci slovenščine v večjezičnem okolju* (ARRS J6-2580), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

² Za slovenščino Toporišič (2000: 271).

1.1 Raba dvojniskih oblik v slovenščini

Slovnično število je v jezikih, ki ga izražajo pri samostalniku, lahko vkodirano s prostim oziroma vezanim morfemom, krnitvijo oziroma spreminjanjem osnove in/ali z nadomestno osnovo. Lahko pa je tudi neizraženo – in v slednjem primeru prepoznavno le po sekundarnih znakih, kot je ujemanje. V slovenščini je slovnično število izraženo pri samostalniški besedni zvezi, bodisi pri samostalniku (1a) ali pri izraženem osebnem zaimku (1b). Slovnično število samostalniške besedne zveze pa je neizraženo v zvezi dveh priredno sestavljenih samostalnikov, ki vsak zase sicer stojita v ednini (1c), in pri neizraženem osebnem zaimku (1č); v teh dveh primerih je slovnično število samostalniške besedne zveze razvidno šele iz glagolskega ujemanja. Pomembno je poudariti, da je ujemanje med osebkom in povedkom obvezno (Toporišič 2000: 271), in sicer ne glede na narečje oziroma število ohranjenih dvojniskih samostalniških/ glagolskih oblik v tem narečju: v primeru, da je osebek označen za množino, je dvojniska oblika povedka neslovnična (2a–c); v primeru, da je osebek označen za dvojino, pa je neslovnična množinska oblika povedka (3a–c).

(1) a. <i>Otroka špricata teto.</i>	(2) a. <i>*Otroci špricata teto.</i>	(3) a. <i>*Otroka špricajo teto.</i>
b. <i>Onadva se špricata.</i>	b. <i>*Oni se špricata.</i>	b. <i>*Onadva se špricajo.</i>
c. <i>Jan in Rok špricata teto.</i>	c. <i>*Jan, Rok in Bor špricata teto.</i>	c. <i>*Jan in Rok špricajo teto.</i>
č. <i>Špricata teto.</i>		

Le v določenih narečjih, na primer v južnem in severnem belokranjskem narečju ter v nekaterih jugozahodnih primorskih narečjih (kjer se je več dvojniskih oblik poenotilo z množinskimi in je nato verjetno prišlo do reinterpretacije množine), naj bi se za opis dogodka z udeležencem, sestavljenim iz dveh entitet, namesto dvojine (1a–č) lahko uporabljala množina (4a–č); in sicer še posebej pogosto v primerih s sestavljenim osebkom (4c) in z neizraženim osebnim zaimkom (4č), kjer slovnično število ni izraženo v samostalniški besedni zvezi.

(4) a. <i>Otroci špricajo teto.</i>
b. <i>Oni špricajo teto.</i>
c. <i>Jan in Rok špricajo teto.</i>
č. <i>Špricajo teto.</i>

1.2 Razširjenost dvojniskih oblik v slovenskih narečjih

Pri pregledu razširjenosti dvojniskih oblik v slovenskih narečjih sledimo ugotovitvam iz Jakop (2008), ki temeljijo na gradivu *Slovenskega lingvističnega atlasa* (SLA, 1946–1999, Benedik 1999: 15). Tjaša Jakop (2008) je uporabila 10 vprašanj, ki so bila uporabna za raziskovanje dvojine.³ Po njenih ugotovitvah

³ Vprašanja 145, 331, 606, 607, 620, 648, 827, 834, 849 in 853 po SLA (Jakop 2008).

so dvojinjske samostalniške oblike v slovenskih narečjih najbolj ohranjene v moškem spolu, in sicer imenovalniku (96 %; samostalnik *brat*, N=275; Jakop 2008: 135) in posledično v tožilniku, ki je enak imenovalniku. Dvojinjske oblike ženskega spola so v celoti ohranila le redka narečja, skupno 51 % v imenovalniku (samostalnik *krava*; N=324 Jakop 2008: 135–136). Samostalniki srednjega spola prehajajo v moški spol (41 %; samostalnik *okno*; N=237; Jakop 2008: 136), zato dvojinjsko končnico srednjega spola ohranjajo le redka narečja (10 %; samostalnik *okno*; N=237; Jakop 2008: 136). Dvojinjske oblike pri glagolu so ohranjene z izjemo nekaterih jugozahodnih primorskih narečij ter južno- in severnobelokranjskega narečja (Jakop 2008: 130). Glede na povzeto stanje nekaterih slovenskih narečij torej bolj kot druga težijo k izgubljanju dvojinjskih oblik zaradi poenotenja z množinskimi ali zaradi spreminjanja spola samostalnika. Pri tem moramo opozoriti tudi na kontinuiteto tega procesa, saj so najzgodnejši primeri ohranjeni v prvih tiskanih knjigah v slovenščini (16. stoletje), kot med drugimi poročajo Derganc (2006), Jakop (2008) in Orel (2019).

1.3 Pridobivanje in raziskovanje narečnega gradiva

Ker jezikovno znanje ni neposredno dostopno, je pri raziskovanju ključno, da upoštevamo, na kakšen način nam metoda omogoča posredni vpogled v jezikovno zmožnost: bodisi prek jezikovne rabe, jezikovnih sodb, psiholingvističnih in/ali nevrolingvističnih kazalcev.⁴ Od raziskovalne metode je deloma odvisen način pridobivanja oz. izvajljanja podatkov (ang. *elicitation*). Odločimo se za tisti način, ki bo zagotovil zadostno količino podatkovnih točk in hkrati zajel naravno oziroma avtentično jezikovno izražanje v narečju, pri čemer se želimo izogniti vplivom jezikovne norme oziroma prestižnejše standardne različice. *Teorija prilagoditve govora* (Giles in Smith 1979) namreč opisuje nagnjenost narečnih govorcev, da omejijo uporabo narečnih prvin, saj se (nezavedno) želijo prilagoditi govorcu standardne različice, ki je običajno nosilec višjega socialno-ekonomskega statusa in intelektualne kompetence. Opisano prilagajanje je značilno za interakcijo med raziskovalcem in informantom, kar je Labov (1972: 113, 209) imenoval paradoks opazovalca.

Je v izogib paradoksu opazovalca bolje uporabiti strukturiran, polstrukturiran ali nestrukturiran način? Obstajajo poročila, da nestrukturirane metode omogočajo pridobiti bolj avtentične podatke, ki pa po drugi strani pogosto ne morejo zagotoviti dovolj podatkovnih točk za ciljni pojav, sploh če gre za redke ali celo mejno sprejemljive strukture. Eno redkih neposrednih raziskav različnih metod zbiranja podatkov sta izvedla Kainada in Baltazani (2021), ki sta kvantitativno primerjala štiri metode izvajljanja narečnega govora: (i) polstrukturiran intervju, (ii) opis razlike med dvema slikama, (iii) opis razlike

⁴ Za natančnejši seznam in razlago različnih metodoloških pristopov k zbiranju (narečnih) podatkov glej na primer pregled Rose idr. 2020.

med dvema slikama kot odgovor na vprašanje, (iv) opis dejanja z napisom poimenovane osebe na sliki. Ugotovila sta, da z vsemi naštetimi metodami lahko izvablamo narečni govor. Pomisleki, da naj bi bolj strukturirane naloge ne mogle izvabiti narečja, so se izkazali za neutemeljene – pričakovano pa se je z naraščanjem strukturiranosti naloge povečevalo število podatkovnih točk za ciljne pojave.

Je v izogib paradoksu opazovalca pridobivanje podatkov bolje izvesti z aktivno ali pasivno prisotnostjo raziskovalca – ali povsem brez prisotnega raziskovalca? Leemann idr. (2020) so raziskovali jezikoslovno terensko delo med pandemijo COVID-19. Njihovi testiranci so reševali vprašalnik, poimenovali nosilce v narečju, brali v narečju in standardni različici, ponavljali besede v neznanem jeziku, vodeno pripovedovali zgodbo v narečju in vrisovali narečna območja na zemljevid. Te naloge so opravljali prek aplikacije na mobilni napravi, medtem ko jih je raziskovalec spremljal bodisi v živo bodisi prek videoklica. Rezultati kažejo na podobno dožemanje obeh načinov intervjuja, kar je v skladu s predhodnimi ugotovitvami Archibalda idr. (2019), ki so poročali o enako visoki uporabnosti spletnih in osebnih intervjujev za kvalitativne raziskave. Res pa je, da so spletni udeleženci poročali o manj stresa, naloge so zaznali kot lažje in navedli, da so se manj prilagajali govoru raziskovalca. Čutili so se bolj podprte s strani raziskovalca, vzdušje pa ocenili kot bolj naravno in sproščeno. Zaključimo, da je pasivnejša vloga raziskovalca v procesu pridobivanja podatkov bolje sprejeta kot aktivnejša.

2 Eksperiment

Z raziskavo smo preverjali rabo dvojine v izbranih slovenskih narečjih. Uporabili smo eksperiment opisovanja slike in informante pri izražanju dodatno omejili tako, da smo podali tri ključne besede, iz katerih so morali sestaviti prehodni stavek (kar glede strukturiranosti ustreza iv. metodi po Kainada in Baltazani (2021)). S tem smo preverili, ali je izražanje dvojnjskih oblik pri samostalniku povezano na eni strani z njegovo stavčno funkcijo osebka oziroma predmeta in na drugi strani z ohranjenostjo dvojnjskih oblik v slovenskih narečjih po podatkih iz SLA oziroma analize Jakop (2008). Odločili smo se preveriti zgolj samostalnike moškega spola, ki naj bi bili najbolj stabilna skupina samostalnikov v slovenskih narečjih. Za skladišni funkciji osebka in predmeta smo se odločili zaradi večje ohranjenosti dvojnjskih oblik v glavnih (tj. v imenovalniku in tožilniku) kot v stranskih (tj. v rodilniku, dajalniku, mestniku in orodniku) sklonih (Toporišič 2000, Jakop 2008, Marušič in Žaucer 2021); hkrati pa skladišni funkciji osebka in predmeta omogočata tudi eksperimentalno preverbo domnevnega vpliva glagolskega ujemanja (Tesnière 1925) na rabo dvojine pri samostalniku (saj se s povedkom ujema le osebek, ne pa tudi predmet).

Glede na to, da so se v slovenskih narečjih dvojnjske oblike v različni meri poenotile z množinskimi, smo sklepali, da je dejanska raba dvojnjskih oblik

povezana z razširjenostjo oziroma številom različnih dvojniskih oblik v paradigmi. Poudariti moramo, da v vseh izbranih narečjih obstajajo samostalniške oblike za glavne sklone v dvojini, tj. za imenovalnik in tožilnik, ki smo ju preverjali v eksperimentu. Vendar je v nekaterih narečjih prišlo do poenotenja dvojniskih samostalniških oblik z množinskimi v dajalniku (medtem ko so rodilniške oblike poenotene tako v narečjih kot v standardni slovenščini). Glede na predstavljene diahrone raziskave izginjanja dvojine v indoevropskih (pra)jezikih domnevamo, da izguba dajalnika v paradigmi danega narečja lahko nakazuje slabljenje rabe obstoječih dvojniskih oblik tudi za imenovalnik/tožilnik. Na ta način torej s hipotezo H1 število ohranjenih dvojniskih samostalniških oblik v *jezikovnem sistemu* povezujemo s pojavitvami dvojniskih oblik v *jezikovni rabi*.

H1: *Več ohranjenih samostalniških dvojniskih oblik v narečju → manj rabe množine pri samostalnikih za nanašanje na dve entiteti v tem narečju.*

Glede na to, da slovenska narečja (s potencialno izjemo jugozahodnih primorskih narečij in belokranjskih narečij) v moškem spolu ne dopuščajo neskladnosti števila povedka glede na število osebkov (Jakob 2008), smo v soglasju z nekaterimi predhodnimi raziskovalci (Tesnière 1925) predvidevali, da glagolsko ujemanje podpira rabo dvojine pri imenovalniškem osebkov in potencialno prispeva k ohranjanju dvojniskih oblik v imenovalniku (H2):

H2: *Bolj ohranjene glagolske dvojniskih oblike v narečju → več rabe dvojine pri osebkov v primerjavi s predmetom v tem narečju; Manj ohranjene glagolske dvojniskih oblike v narečju → bolj uravnotežena raba dvojine pri osebkov in predmetu v tem narečju.*

2.1 Izbor narečij in informantov

V eksperiment smo zajeli 140 odraslih govorcev slovenščine kot prvega jezika (88 žensk, povprečne starosti 37,9 leta, SO = 11,4; mediana = 36,0) iz okolice Maribora, Nove Gorice in Kobarida, med Tržičem in Radovljico ter iz Bele krajine), ki so prostovoljno privolili v anonimno sodelovanje, za kar niso bili denarno ali materialno nagradjeni. Vsi informanti so imeli normalen vid oziroma so uporabljali korekcijske pripomočke in niso poročali o diagnosticiranih nevroloških ali nevrodegenerativnih boleznih. Iz analize smo izključili 47 informantov, ki niso:

- (1) bili govorcev slovenščine kot prvega jezika, in sicer enega od ciljnih narečij;
- (2) dosegli vsaj 50-odstotne uspešnosti pri kontrolnih primerih množine ženskega oziroma moškega spola.⁵

⁵ Večina izločenih ni dovolj natančno razumela navodil – podane ključne besede so zgolj prebrali bodisi povsem nespremenjene bodisi z glagolom v ednini (ker so bili samostalniki navedeni v ednini).

Nadaljnjo analizo smo izvedli na podatkih 93 informantov iz šestih slovenskih narečij, izbranih glede na ohranjenost samostalniških in glagolskih dvojskih oblik, kot so bile zbrane za SLA in analizirane v Jakop (2008). Kot prikazuje tabela 1, smo pri izbiri narečij uporabili le dve karti, ki se opirata na dve vprašanji iz SLA: izbrali smo samostalnik (*brat*) in glagol (*delati*) brez posebnosti, saj so samostalniki in glagoli s posebnostmi (kot je podaljševanje osnove (*sin*) in nadomestna osnova (*iti*)) bolj nedovzetni za spremembe in posledično lahko dajo neustrezno sliko.

Tabela 1: Ohranjenost dvojskih oblik glede na narečje po Jakop (2008)

Kraj ⁶	Narečje	Ohranjenost dvojskih oblik (Jakop 2008)		Število informantov		Skupina	
		SAM: m. sp., im./tož. in daj.	GL: 1. in 2. os., sed.				
Kamnica Maribor Razizel	južno-pohorsko	<i>brata, bratoma</i> OHRANJENO Zbrano: 1955–65	<i>delama, delata</i> OHRANJENO Zbrano: 1955–65	16	28	Ohranjena glagolska dvojina	Ohranjena dvojina dajalnika
Idrsko Kobarid Ladra Potoki Svino	obsoško	<i>brata, bratoma</i> OHRANJENO Zbrano: 1951	<i>delava, delata</i> OHRANJENO Zbrano: 1951	12			
Bistrica Kamna Gorica Lesce Loka Radovljica Tržič	gorenjsko	<i>brata, bratom</i> DELOMA OHRANJENO (ne v dajalniku) Zbrano: 1959	<i>delava, delata</i> OHRANJENO Zbrano: 1959	28	28	Neohranjena glagolska dvojina	Neohranjena dvojina dajalnika
Črnomelj Metlika Semič Vinica	južno- in severno-belokranjsko	<i>brata, bratom</i> DELOMA OHRANJENO (ne v dajalniku) Zbrano: 1957	<i>delamo, delate</i> NEOHRANJENO Zbrano: 1957	17	37		
Miren Nova Gorica Opatje Selo Orehovlje Renče Solkan Šempeter Vrtojba	kraško	<i>brata, bratom</i> DELOMA OHRANJENO (ne v dajalniku) Zbrano: 1954–82	<i>delamo, delate</i> NEOHRANJENO Zbrano: 1954–82	20			

⁶ Kraji v krepkem tisku so zastopani kot točka v SLA.

2.2 Materiali

Za stimule smo izdelali 64 barvnih risb z ločljivostjo 300 dpi, velikostjo 373×220 pikselov oziroma razmerjem 16 : 9. Vsak stimul je prikazoval en prehodni dogodek, v katerem sta sodelovala dva udeleženca, in sicer *vršilec* in *prizadeto*. Na desnem robu so bili navpično poravnani trije okvirji, vsak z enim izpisanim leksemom. Ker nas besedni red ni zanimal, smo položaj leksemov na stimulih razporedili od zgoraj navzdol tako, da so sledili nezaznamovanemu besednemu redu v slovenščini, ki je osebek povedek predmet (SVO): zgornji in spodnji leksem sta bila samostalnika (v imenovalniku ednine), srednji leksem pa je bil glagol (v nedoločniku), kot prikazujeta sliki nad primeri v (5). Informantom je bilo naročeno, naj si glede na sliko zamislijo, izrečejo in posnamejo stavek z uporabo teh treh leksemov: glagola za poimenovanje dejanja in samostalnikov za poimenovanje udeležencev dogodka. Informanti so lekseme pogosto zamenjali z narečnimi (npr. *puobč*) ali narečno izgovorjenimi (npr. *tetà*) izrazi (5a'–b'), kar nakazuje, da je naloga dejansko izvajala narečje, ne pa pokrajinskega ali celo standardnega govora.

(5) a. *Malčka špricata têtô. (standard)*

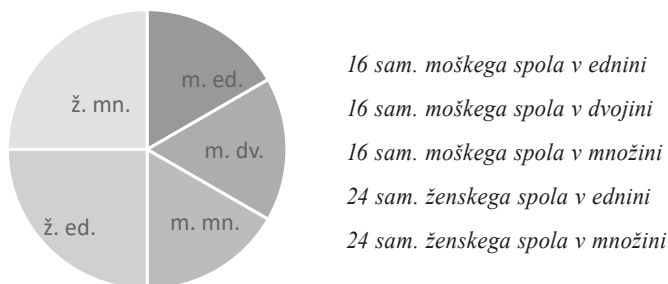
a'. *Puobča špricata tetô. (obsoško)*

b. *Têta šprica malčka. (standard)*

b'. *Tetà šprica puobča. (obsoško)*

Za eksperiment smo pripravili 32 ciljnih stimuloval s 16 različnimi prehodnimi glagoli. Vsak od 16 glagolov iz ciljnih stimuloval je bil uporabljen dvakrat z istim naborom udeležencev – vendar z obrnjenimi udeleženskimi vlogami (tako da je vsak udeleženec enkrat nastopal kot *vršilec* in drugič kot *prizadeto*). Za vsakega od udeležencev v stavku je bil predlagan po en samostalnik, eden je bil ženskega, drugi moškega spola. Samostalnik moškega spola je bil predviden kot označevalec za udeleženca, sestavljenega iz 2 entitet, torej naj bi izjavil dvojninsko obliko. Samostalnik ženskega spola je bil predviden kot označevalec za udeleženca, uravnoteženo sestavljenega ali iz 1 ali iz 3 entitet, torej naj bi izjavil edninsko ali množninsko obliko. Posamični informant je videl polovico ciljnih primerov, torej le eno različico vsakega dogodka.

V eksperimentu smo dodali 32 kontrolnih stimuloval, ki so vsebovali 32 različnih prehodnih glagolov ter 64 različnih kontrolnih samostalnikov, ki so bili uravnoteženi glede na spol ($\frac{1}{2}$ moškega in $\frac{1}{2}$ ženskega spola), glede na število ($\frac{1}{2}$ v ednini in $\frac{1}{2}$ v množini) ter glede na stavčno funkcijo ($\frac{1}{2}$ v funkciji osebká in $\frac{1}{2}$ v funkciji predmeta). Vsi samostalniki so se v kontrolnih stimulih ponovili natanko enkrat.

Graf 1: Razporeditev samostalnikov po spolu in številu

Informant je torej videl 16 ciljnih in 32 kontrolnih primerov, na osnovi katerih je sestavil in posnel 48 prehodnih stavkov, ki naj bi vsebovali 48 prehodnih glagolov ter 96 samostalnikov, ki so po spolu razdeljeni, kakor prikazuje graf 1.

2.3 Postopek

Pri uporabljeni metodi pridobivanja podatkov informant vidi sliko, ki se mu na računalniškem zaslonu prikaže hkrati s ključnimi besedami, in mora besede čim hitreje povezati v stavek, s katerim opiše sliko, stavek izgovoriti in se pri tem posneti. Pred eksperimentalnim delom je informant dobil navodilo, naj šteje do pet ter reši en primer za vajo. Tako se je seznanil z navodili in stimuli ter se naučil vključiti in izključiti snemanje. Posnetek štetja in primera za vajo si je namreč lahko predvajal ter s tem preveril delovanje mikrofona, glasnost in razločnost lastnega govora. Eksperiment je potekal v spletnem okolju *Ibex Farm* (Drummond 2010; na spletu), nadgrajenem z modulom *PennController* (Zehr in Schwarz 2018), ki je zaporedje primerov ustvarilo kvazi naključno za vsakega informanta posebej, pri čemer je bil med dva ciljna primera vedno vstavljen vsaj en kontrolni primer. Celoten eksperiment je trajal od 20 do 25 minut. Informant je eksperiment rešil z lastno računalniško opremo na poljubni lokaciji, vendar pa je bil v navodilih izrecno naprošen, naj rešuje v narečju, strnjeno in v mirnem okolju. Pred začetkom eksperimenta je informant podal informirano izjavo o anonimnem sodelovanju in rešil kratek demografski vprašalnik.

2.4 Transkripcija, čiščenje podatkov in analiza

Posnetki so bili ročno transkribirani v standardno slovenščino, pri čemer so bile lemam dodane oznake slovničnega števila. Kot ustrezne smo obravnavali posnetke, ki so vsebovali prehodni stavek z osebkom, povedkom in predmetom, pri čemer smo upoštevali tudi vse sopomenke oziroma narečne besede, (i) če so se po udeleženski strukturi glagoli skladali s podanimi glagoli (tj. če so

bili prehodni) oziroma (ii) če so se samostalniki po spolu skladali s podanimi samostalniki. Kot neustrezne smo izključili:

- (a) Nedokončane posnetke (zaradi predčasno izključenega snemanja).
- (b) Nerazumljive posnetke ali dele posnetkov.
- (c) Posnetke, v katerih so informanti uporabili glagol z neciljno udeležensko strukturo ali so glagol pustili v nedoločniku.
- (d) Posnetke, v katerih so informanti uporabili samostalnik v neciljnem spolu, sklonu, udeleženski vlogi oziroma stavčni funkciji.
- (e) Posnetke, v katerih so informanti pustili samostalnik v ednini, namesto da bi ga glede na sliko z udeležencem, sestavljenim iz več entitet, postavili v dvojino/množino.

Skupno smo izključili 13,6 % vseh podatkov. Statistično smo obdelali preostalih 1247 ciljnih samostalnikov (tj. tistih, ki so označevali udeleženca, sestavljenega iz dveh entitet).

3 Rezultati

Na osnovi podatkov iz Jakob (2008) smo za naše namene med skupinami narečij ločili na dva načina, kot je prikazano v tabeli 1 in ponovljeno v stolpcih »glagol« in »daj.« tabele 2.

Tabela 2: Razdelitev narečij glede ohranjenosti dvojjnskih oblik

Ohranjenost dvojjnskih oblik	Glagol	Samostalnik	
		im./tož.	daj.
južnopohorsko (a1)	+	+	+
obsoško (a2)	+	+	+
gorenjsko (a3)	+	+	–
kraško (b1)	–	+	–
južnobelokranjsko (b2)	–	+	+
severnobelokranjsko (b3)	–	+	+

3.1 Preverjanje vpliva ohranjenosti samostalniške paradigme (H1)

V hipotezi H1 smo predpostavili, da število ohranjenih dvojjnskih oblik v samostalniški paradigmi vpliva na izražanje dvojine v našem eksperimentu, in posledično predvidevali, da bo število neciljnih oblik pri samostalniku (tj. množine namesto dvojine) večje, če je ohranjeno manj oblik, in manjše, če je ohranjeno več oblik. Prešteli smo število samostalnikov, pri katerih je bila za nanašanje na dve entiteti uporabljena dvojina namesto množine ter v prvem koraku ugotavljali konsistentnost narečij glede na ohranjenost glagolske dvojine. Tabela 3 povzema rezultate. Odstotek množine namesto dvojine se v narečjih

brez ohranjene glagolske dvojine (kraško – B1, južno- in severnobelokranjsko – B2 in B3) ne razlikuje statistično značilno ($\chi^2(1) = 0,813$, $p = 0,367$). Drugače pa je v treh narečjih, ki imajo ohranjeno dvojino pri glagolu, dvojino v dajalniku pa imajo bodisi ohranjeno (južnopohorsko in obsoško) bodisi neohranjeno (gorenjsko). Množinskih oblik je bilo v južnopohorskem in gorenjskem narečju približno 5 % in narečji se dejansko nista statistično značilno razlikovali ($\chi^2(1) = 0,026$; $p = 0,87$). To je v nasprotju z našim predvidevanjem, da bomo našli večji odstotek množinskih oblik v gorenjskem narečju, ki nima ohranjene oblike za dajalnik moškega spola v dvojini. Nadalje je bil odstotek množinskih oblik nepričakovano velik v obsoškem narečju, kjer bi glede na našo hipotezo morali najti približno enak odstotek množinskih oblik kot v južnopohorskem narečju (obe narečji imata ohranjen dajalnik moškega spola), a so bile razlike med narečjema celo statistično značilne ($\chi^2(1) = 28,971$; $p < 0,0001$). Obsoško narečje pa se je po številu množinskih oblik namesto dvojninskih statistično značilno razlikovalo tudi od Gorenjskega ($\chi^2(1) = 37,317$; $p < 0,0001$). Rezultati torej niso v skladu z napovedjo, ki izhaja iz tipologije narečij glede ohranjenosti samostalniških dvojninskih glagolskih oblik po Jakop (2008), in sicer bodisi zato, ker (i) *Slovenski lingvistični atlas* ni posnel realnega stanja v teh narečjih; (ii) se je realno stanje v narečjih do danes spremenilo; ali (iii) hipoteza ni utemeljena in število dvojninskih oblik v samostalniški paradigmi dejansko ne vpliva na njihovo rabo.

Tabela 3: Število primerov dvojninskih in množinskih oblik pri samostalniku (za vkodiranje dogodka z udeležencem, sestavljenim iz dveh entitet) glede na narečja z (ne)ohranjenimi glagolskimi oblikami in (ne)ohranjenim dajalnikom dvojine za moški spol

	Ohranjena glagolska dvojina			Neohranjena glagolska dvojina	
	Ohranjena dajalniška dvojina		Neohranjena dajalniška dvojina		
Narečje	južnopohorsko (A1)	obsoško (A2)	gorenjsko (A3)	kraško (B1)	J in S belokranjsko (B2 in B3)
Dvojina	216 (95,6 %)	90 (75,6 %)	375 (94,9 %)	220 (83,3%)	194 (79,8%)
Množina	10 (4,4 %)	29 (24,4 %)	20 (5,1 %)	44 (16,7%)	49 (20,2%)

3.2 Raba dvojine glede na skladišnji položaj samostalnika: osebek oziroma predmet

V luči hipoteze H2 nas je zanimal vpliv dvojninskih glagolskih oblik na obliko osebkov. Kot je razvidno iz tabele 4, obstaja močna soodvisnost med ohranjenostjo množinskih oblik pri glagolu in rabo množinskih oblik pri ciljnem

samostalniku v skladijskem položaju osebka. Statistično značilen rezultat testa odvisnosti spremenljivk to potrjuje, preverili pa smo ga tudi s Cramerjevim koeficientom V, s katerim na intervalu [0, 1] opišemo stopnjo povezanosti dveh kategoričnih spremenljivk, v našem primeru dvojninske/množinske samostalniške oziroma glagolske oblike, in posledično ocenimo moč statistične značilnosti. Za položaj osebka je Cramerjev koeficient V blizu 1, kar pomeni skoraj popolno povezanost med obliko samostalnika in glagola. Nasprotno pa je za položaj predmeta Cramerjev koeficient V blizu 0, kar pomeni skoraj popolno odsotnost povezanosti med obliko samostalnika in glagola. Oba izračuna pričata, da je izbira oblike samostalnika res odvisna od njegove skladijske funkcije, kakor smo predvideli v hipotezi H2, in da je ta odvisnost močna.

Tabela 4: Opisna statistika in statistična analiza za preverjanje hipoteze H2

Glagol	Osebek		Predmet	
	ciljna dv.	neciljna mn.	ciljna dv.	neciljna mn.
Ciljno dvojninsko ujemanje	1175	3	1091	87
Neciljno množinsko ujemanje	7	62	66	3
Statistični testi	$\chi^2(1) = 1041,1$ $p < 0,0001$ Cramerjev V = 0,9216		$\chi^2(1) = 0,50$ $p = 0,47$ Cramerjev V = 0,0268	

Da bi bolje razumeli, kaj je vzrok za razliko, smo opisano povezavo preverili posebej za narečja z ohranjeno in posebej za narečja z neohranjeno dvojnino pri glagolu, kot prikazuje tabela 5.

Tabela 5: Analizirani ciljni samostalniki glede na stavčno funkcijo in narečno skupino (Prva številka v celici beleži število pojavitev množinskih oblik pri ciljnih samostalnikih, druga število ciljnih samostalnikov, tretja pa njuno razmerje v odstotkih.)

Ohranjenost dvojnine	Glagol	Narečje	Osebek	Predmet
	+		južnopohorsko (A1)	15/353 (4 %)
obsoško (A2)				
-		gorenjsko (A3)	50/260 (19 %)	42/248 (17 %)
		kraško (B1)		
		severnobelokranjsko (B2)		
		južnobelokranjsko (B3)		

$p < 0,0001$ (za Osebek) $p < 0,025$ (za Predmet) $p > 0,05$ (za Predmet)

Statistično značilna je razlika med številom množinskih oblik namesto dvojninskih **pri osebk**u glede na ohranjeno (4 %) oziroma neohranjeno (19 %) dvojnino glagola ($p < 0,0001$), medtem ko razlika med številom množinskih oblik namesto dvojninskih **pri predmetu** glede na ohranjeno (12 %) oziroma neohranjeno (17 %) dvojnino glagola ni statistično značilna ($p > 0,05$). V narečju z **ohranjeno**

dvojino glagola je razlika med številom množinskih oblik namesto dvojskih pri osebku (4 %) oziroma predmetu (12 %) statistično značilna ($p < 0,0001$), medtem ko v narečju z **neohranjeno dvojino glagola** razlika med številom množinskih oblik namesto dvojskih pri osebku (19 %) oziroma predmetu (17 %) ni statistično značilna ($p > 0,05$).

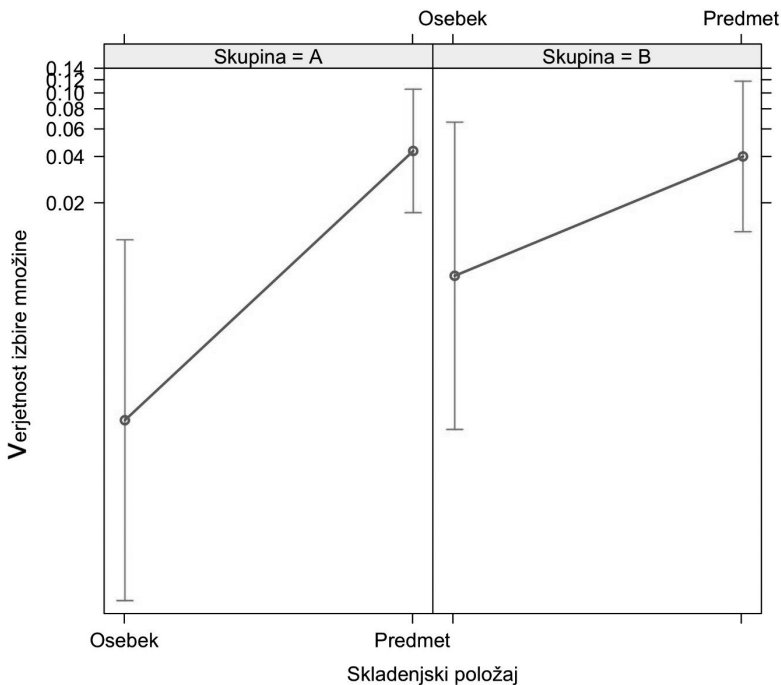
Nazadnje smo rezultate modelirali. Ciljni odziv (dvojina pri samostalniku, ki se nanaša na dve entiteti) smo nastavili kot referenčno vrednost v modelu in jo uporabili za oceno verjetnosti neciljnega odziva (množina pri samostalniku, ki se nanaša na dve entiteti). Ker je bil izid binaren (bodisi dvojina [1] bodisi množina [0]), smo z logističnim linearnim modelom mešanih učinkov (Jaeger 2008, Winter 2020) za binarne izide prek funkcije *glmer* znotraj paketa *lme4* v različici 4.0.2 odprtokodnega računalniškega okolja R (R Core Team 2020) preverili njihovo odvisnost od linearne kombinacije neodvisnih napovednih spremenljivk ob upoštevanju naključnega šuma. Neodvisni spremenljivki v našem modelu sta bili skladijski položaj (samostalnik v položaju osebka oziroma predmeta) in vrsta narečja (narečja z ohranjeno glagolsko dvojino oziroma narečja z neohranjeno glagolsko dvojino). Ker nismo mogli izključiti možnosti, da so odzivi informantov na različne pogoje odvisni od narečja, ki ga govorijo, smo v model vključili tudi preverjanje soodvisnosti med skladijskim položajem in narečjem. Kakovost statističnega modela (tj. stopnjo skladnosti med izmerjenimi vrednostmi in vrednostmi, pričakovanimi v okviru modela) smo potrdili z Akaikejevim informacijskim kriterijem: v primerjavi z alternativnimi modeli, ki bi vključevali iste neodvisne in odvisne spremenljivke, je model z izbrano funkcijo najbolj ustrezal našim izmerjenim vrednostim. Intervali zaupanja (IZ) in p -vrednosti so bili izračunani s pomočjo Waldovega testa.

Tabela 6: Povzetek statističnega modela

Dejavniki	RV	IZ	p
Skladijski položaj [osebku] * Skupina [+glagol]	0,01	0,00–0,07	< 0,001
Skladijski položaj [predmet]	6,31	0,69–57,33	0,102
Skupina [+glagol]	0,11	0,01–0,99	0,049
Skladijski položaj [predmet] * Skupina [+glagol]	10,11	1,33–76,60	0,025
Št. informantov	93		
Št. stimulov	32		
Št. podatkov (sam.)	1247		
Robni R^2 / Pogojni R^2	0,137/0,856		

Statistično značilno razmerje verjetnosti (RV) za neciljni odziv ob pogoju samostalnika v položaju osebka pri narečni skupini A je 0,01, kar ustreza 1-odstotni verjetnosti. Razmerje verjetnosti (RV) za neciljni odziv ob pogoju samostalnika v položaju osebka v primerjavi s samostalnikom v položaju predmeta za obe narečni skupini skupaj je 6,31 in se je izkazalo kot statistično neznačilno.

Obenem je učinek skupine narečij statistično značilen, saj je razmerje verjetnosti za neciljni odziv pri narečjih z ohranjeno glagolsko dvojino (v kateremkoli skladenjskem položaju) 0,11, kar pomeni, da je neciljni odziv manj verjeten pri narečjih z ohranjeno glagolsko dvojino kot pri narečjih z neohranjeno glagolsko dvojino (10-odstotna v primerjavi z 90-odstotno verjetnostjo za neciljni odziv). Tudi součinkovanje narečne skupine in skladenjskega položaja je statistično značilno: razmerje verjetnosti 10,11 nakazuje, da so neciljni odgovori za skladenjski položaj predmeta v primerjavi s skladenjskim položajem osebka statistično značilno pogostejši v narečjih z ohranjeno glagolsko dvojino, ne pa tudi v narečjih z neohranjeno glagolsko dvojino. Še bolj jasno je ta razlika razvidna z grafa 2.

Graf 2: Primerjava verjetnosti izbire neciljnega odziva (množine namesto dvojine) pri součinkovanju skladenjskega položaja z vrsto narečja glede na narečje z oziroma brez ohranjene glagolske dvojine

Da bi dodatno raziskali to součinkovanje, smo izvedli parne primerjave z uporabo paketa *emmeans* v R ob upoštevanju Tukeyevih prilagoditev za več primerjav. Te primerjave so ponovno potrdile, da je v narečjih z ohranjeno glagolsko dvojino verjetnost neciljnega odziva glede dvojine v položaju osebka statistično značilno višja v primerjavi z dvojino v položaju predmeta (približek = -4,15, SE = 1,37, z = -3,03, p = 0,01). Z drugimi besedami: informanti so z

večjo verjetnostjo uporabili dvojino pri ciljnem samostalniku v položaju osebka kot dvojino pri ciljnem samostalniku v položaju predmeta. To pa se ni potrdilo za narečja, kjer glagolska dvojina ni ohranjena; v teh narečjih se verjetnost za rabo dvojine ni bistveno razlikovala glede na skladijski položaj oziroma stavčno funkcijo samostalnika (približek = 1,84, SE = 1,12, z = 1,63, p = 0,36). Informanti te narečne skupine so torej enako verjetno nadomestili dvojino z množino v katerem koli skladijskem položaju.

4 Diskusija

Z eksperimentom opisovanja slike smo preverili, ali je izražanje dvojniskih oblik pri samostalniku povezano (i) z ohranjenostjo dvojniskih oblik v izbranih šestih slovenskih narečjih in (ii) s stavčno funkcijo tega samostalnika.

V prvi hipotezi smo predpostavili, da bo v narečjih z več ohranjenimi dvojniskimi oblikami dvojina manjkrat zamenjana z množino (H1). Rezultati so jo ovrgli: število ohranjenih dvojniskih samostalniških oblik v *jezikovnem sistemu* torej verjetno ni povezano s pojavitvami dvojniskih oblik v *jezikovni rabi* tega sistema. Možno pa je tudi, da je bodisi *Slovenski lingvistični atlas* zajel napačne podatke ali so se ti do danes tako zelo spremenili – nadaljnjim raziskavam prepuščamo, da razčistijo to vprašanje.

Druha hipoteza je bila v celoti potrjena. V narečjih z ohranjenimi dvojniskimi oblikami pri glagolu je bilo število dvojniskih oblik za nanašanje na dve entiteti odvisno od skladijskega položaja (večje v položaju osebka kot v položaju predmeta), v narečjih brez ohranjenih dvojniskih glagolskih oblik pa ne, saj so se pri glagolu izgubile dvojninske oznake, zato osebek glede ohranjanja dvojine ni v prednosti pred predmetom. Na tej osnovi lahko napovemo in hkrati razlagamo, zakaj do nadomeščanja dvojine z množino v slovenskih narečjih najprej prihaja v kontekstih, kjer samostalnik ni označen z dvojninsko morfologijo, saj gre za sestavljeni osebek ali fonološko neizraženi osebni zaimek.

Ob tem moramo poudariti, da je enotnost oznak pri osebkju in povedku (tj. ujemanje) na našem vzorcu izredno močna, saj nismo zabeležili niti enega primera, kjer bi osebek stal v dvojnini, glagol pa v množini – ali osebek v množini in glagol v dvojnini. Če torej v moškem spolu prihaja do opuščanja dvojniskih oblik v korist množinskih, se hkrati opusti dvojina pri osebkju in glagolu. Razlika med skupinama narečij glede števila izraženih dvojniskih oblik na stavčno funkcijo osebka oziroma predmeta pa je zanimiva tudi glede na to, da sta dvojninski obliki za imenovalnik in tožilnik moškega spola enaki; skleпали bi lahko na možen »tranzitiven« podporni vpliv ujemanja v smislu *več rabe dvojine pri osebkju (zaradi ujemanja s povedkom) → več rabe dvojine pri predmetu (ki je po obliki enak osebkju)*. Naši rezultati takega vpliva ne kažejo in torej pričajo o tem, da sta obliki za imenovalnik in tožilnik moškega spola v dvojnini, dasiravno enakozvočni, morfološko obravnavani vsaka zase.

5 Zaključek

V raziskavi smo ugotovili, da na samostalniško dvojino v slovenskih narečjih prek ujemanja vpliva glagolska dvojina. Natančneje: bolje ohranjene glagolske dvojninske oblike so povezane z večjo rabo dvojine in manjšo rabo množine pri osebkju (ne pa tudi pri predmetu). Večja raba dvojine pri osebkju ne vpliva na večjo rabo dvojine pri predmetu (čeprav sta v moškem spolu obliki za imenovalnik in tožilnik enaki). Glede na zajeti vzorec ne prihaja do deljenega ujemanja (tj. osebek v množini in povedek v dvojini ali obratno).

LITERATURA

Mandy M. ARCHIBALD, Rachel C. AMBAGTSHEER, Mavourneen G. CASEY in Michael LAWLESS, 2019: Using Zoom videoconferencing for qualitative data collection: Perceptions and experiences of researchers and participants. *IJQM* 18, 1–8.

Francka BENEDIK, 1999: *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*. Ljubljana: Založba ZRC.

Aleksandrs BERDICEVSKIS in Arturs SEMENUKS, 2022: Imperfect language learning reduces morphological overspecification: Experimental evidence. *PLoS ONE* 17/1, e0262876.

Greville G. CORBETT, 2000: *Number*. Cambridge: Cambridge University Press.

Aleksandra DERGANČ, 2006: Nekateri značilnosti dvojine v slovenščini. *Slavistična revija* 54/1, 415–434.

Howard GILES in Philip SMITH, 1979: Accommodation Theory. *Language and Social Psychology*. Ur. Howard Giles in Robert N. St. Clair. Baltimore: Basil Blackwell.

Joseph H. GREENBERG, 1962: Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. *Universals of language* 2, 73–113.

V. V. IVANOV, 1983: *Istoricheskaia grammatika russkogo jazyka*. Moscow: Prosveshchenie.

Florian T. JAEGER, 2008: Categorical data analysis: Away from ANOVAs and towards logit mixed models. *Journal of Memory and Language* 59/4, 434–446.

Tjaša JAKOP, 2008: *Dvojina v slovenskih narečjih*. Ljubljana: Založba ZRC.

Evia KAINADA in Mary BALTAZANI, 2021: Evaluating methods for eliciting dialectal speech. *Modern Greek dialects and linguistics theory* 5/1, 1–23.

William LABOV, 1972: *Sociolinguistic patterns*. University Pennsylvania Press.

Adrian LEEMANN, Peter JESZENSZKY, Carina STEINER, Melanie STUDERUS in Jan MESSERLI, 2020: Linguistic fieldwork in a pandemic: Supervised data collection combining smartphone recordings and videoconferencing. *Linguistics Vanguard* 6/3, 20200061.

Franc MARUŠIČ in Rok ŽAUCER, 2021: Case study: Slovenian dual. *The Oxford Handbook of Number in Language*. Oxford: Oxford University Press.

Andrew NEVINS, 2011: Marked targets versus marked triggers and impoverishment of the dual. *Linguistic Inquiry* 42/3, 413–444.

Irena OREL, 2019: Ženske dvojninske glagolske oblike v starejšem slovenskem knjižnem jeziku. *Slavistična revija* 67/2, 273–280.

Matic PAVLIČ in Artur STEPANOV, 2020: Psiholingvistični vidiki procesiranja oziralnih odvisnikov v slovenščini. *Slavistična revija* 68/4, 543–561.

Maria POLINSKY, 2018: *Heritage Languages and their Speakers*. Cambridge: University Press.

Tom PRIESTLY, 1993: Slovene. *The Slavonic Languages*. Ur. G. Corbett in B. Comrie. Routledge.

David RAVID in Lubna HAYEK, 2003: Learning about different ways of expressing number in the development of Palestinian Arabic. *First Language* 23/1, 41–63.

Heath ROSE, Jim MCKINLEY in Jessica BRIGGS BAFFOE-DJAN, 2020: *Data Collection and Research Methods in Applied Linguistics*. London: Bloomsbury.

Tatyana G. SLOBODCHIKOFF, 2019: *The Evolution of the Slavic Dual: A Bilingual Perspective*. Rowman & Littlefield.

Arthur STEPANOV in Penka STATEVA, 2018: Countability, agreement and the loss of the dual in Russian. *Journal of Linguistics* 54/4, 779–821.

Lucien TESNIÈRE, 1925: *Les formes du duel en Slovène*. Pariz: Ancienne Honoré Champion.

Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Marcin WAĞIEL in Mojmir DOČEKAL, 2021: Number in natural language from a formal perspective. *Formal approaches to number in Slavic & beyond*. Ur. M. Dočekal in M. Wağiel. Berlin: Language Science. 1–26.

Bodo WINTER, 2020: *Statistics for linguists: an introduction using R*. New York: Routledge.

Jérémy ZEHR in Florian SCHWARZ, 2018: *PennController for Internet Based Experiments (IBEX)*. Dostop 22. 3. 2023 na <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/MD832>.

DISTRIBUTION OF THE DUAL IN RELATION TO SENTENTIAL FUNCTION OF THE NOUN AND PRESERVATION OF DUAL MORPHOLOGY IN SIX SLOVENIAN DIALECTS: PICTURE DESCRIPTION TASK

Using a picture description task based on three given keywords, we tested whether the actual use of the dual form of a noun is related to the preservation of dual forms in Slovene dialects and the sentential function of that noun. We hypothesised that in dialects with fewer preserved dual forms, the dual is more likely to be replaced by the plural, and that this is more likely for a noun in object position and less likely for a noun in subject position. The results confirmed only the latter: speakers of dialects with more preserved dual forms do not necessarily use the dual more often, while speakers use the dual form of the noun in subject position more often than in object position. In the dialects with preserved dual forms of the verb, the number of non-dual nouns in subject

position was lower than in object position because this dialect group preserved the dual forms of the verb, and verb agreement seems to play a supporting role in preserving the dual morphology of the subject. In the dialect group where the dual forms of the verb were not preserved, the number of dual forms of the noun did not depend on its syntactic position because the dual morphology of the verb was lost.
